

III. PRZEGLĄD PRAWODAWSTWA

1. PRAWO SKARBOWE*

Budżet.

1. Dz. Ust. R. P. z 1939 r. nr 27, poz. 177 zawiera ustawę skarbową z dnia 29 marca 1939 r. na okres od dnia 1 kwietnia 1939 r. do 31 marca 1940 r. Zwyczajne wydatki administracji zostały ustalone w wysokości 2 485 173 810 zł, nadzwyczajne — 34 540 950 zł; wydatki na dopłaty ze skarbu do przedsiębiorstw i zakładów państwowych — 6 193 800 zł, razem trzy te pozycje — 2 525 908 560 zł. Na pokrycie służyc mają: dochody zwyczajne — 2 428 695 145 zł, nadzwyczajne — 97 250 000 zł, razem zł 2 525 945 145, z czego w szczególności dochody z administracji — 1 695 871 695 zł, wpłaty do skarbu przedsiębiorstw i zakładów państwowych — 105 056 750 zł, wpłaty do skarbu monopolów państwowych — 725 016 700 zł. W planach finansowo-gospodarczych zostało ustalone: dla przedsiębiorstw i zakładów państwowych rozchody zwyczajne — 59 917 270 zł, nadzwyczajne — 1 863 520 zł; dla monopolów państwowych rozchody zwyczajne — 497 548 500 zł; dla Funduszu Kw. Wojskowego i Funduszu Pracy rozchody zwyczajne — 189 310 000 zł.

2. Dz. Ust. R. P. z 1939 r. nr 25, poz. 165 zawiera ustawę z dnia 27 marca 1939 r. o dotacjach na rzecz Funduszu Obrony Narodowej i o inwestycjach z funduszy państwowych w okresie od dnia 1 kwietnia 1939 r. do 31 marca 1942 r. Rząd został upoważniony do czynienia, w okresie od dnia 1 kwietnia 1939 r. do 31 marca 1942 r., wydatków do wysokości 2 015 000 000 zł, z czego na F. O. N. do 1 200 000 000 zł i na wyszczególnione w ustawie (w 12 pozycjach) cele inwestycyjne — resztę. Ustawa przewiduje uzyskanie pokrycia tych wydatków z operacji kredytowych, do których na określone cele upoważnieni zostali odpowiedni ministrowie. Z dniem wejścia w życie tej ustawy (1 kwiecień 1939 r.) straciła moc ustawa z dnia 24 lutego 1937 r. o dotacjach na F. O. N.

* Uzupełnienie „Prawa skarbowego” z poprzedniego 2 zeszytu „Ruchu”.

Podatek dochodowy.

Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 17, poz. 103 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 24 lutego 1939 r. o poborze podatku dochodowego w formie ryczałtu na lata podatkowe 1939 i 1940. Wskazuje ono rodzaj dochodu osób fizycznych, od których podatek dochodowy pobierany będzie w formie ryczałtu. Są to dochody: 1. z przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, które opłacają zryczałtowany podatek obrotowy, 2. z budynków, których łączna ilość izb nie przekracza liczby 20, przy czym o ile korzystają z ulg dla nowowzniesionych budowli, 3. z nieruchomości gruntowej o łącznym obszarze nie wyżej 50 ha, na terenie zaś pięciu województw północno-wschodnich — 100 ha. Warunkiem dla wszystkich wypadków jest, by łączny dochód nie przekraczał 7 200 zł. Rozporządzenie zawiera szereg norm, dotyczących się postępowania.

Podatek specjalny od wynagrodzeń.

Ustawa skarbowa z dnia 29 marca br. (Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 27, poz. 177) utrzymuje nadal podatek specjalny, z tym, że w obu skalach jest po pięć stopni; w pierwszej minimum wynosi 200 zł, najwyższy stopień rozpoczyna się od 2 000 zł, opodatkowanie wynosi od 3 do 25%, w drugiej minimum wynosi 220 zł, najwyższy stopień rozpoczyna się od 2 350 zł, opodatkowanie wynosi od 2 do 15%.

Podatki spożywcze.

Mąka i kasza. Dz. Ust. z 1939 r. nr 19, poz. 128 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 lutego 1939 r., wydane w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Ref. Roln. oraz Przem. i Handlu o zmianie rozporządzenia z dnia 19 sierpnia 1939 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 5 sierpnia 1938 r. o środkach finansowych na popieranie gospodarczo uzasadnionego kształtowania cen artykułów rolniczych.

Oleje mineralne. Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 28, poz. 184 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 marca 1939 r. o dodatku drogowym i opłatach od materiałów pędnych na rzecz Państwowego Funduszu Drogowego. Dotyczy ono opodatkowania niektórych produktów, otrzymywanych z gazu ziemnego i ropy naftowej, spirytusu etylowego, używanego do napędu pojazdów mechanicznych, benzolu, syntetycznego spirytusu metylowego; zwolniony jest spirytus etylowy (również skażony), użyty do silników w rolnictwie, benzol użyty dla celów wojskowych i przeznaczony do przerobu na półprodukty organiczne.

Monopole.

Spirytus. 1. Dz. Ust. R. P. z 1939 r. nr 18, poz. 116 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 21 lutego 1939 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Ref. Rolnych o ustaleniu ogólnego kontyngentu odpędu na trzechlecie 1939/40, 1940/41, 1941/42 dla gorzelni rolniczych, o podziale tego kontyngentu na poszczególne województwa w kampanii 1939/40 oraz o ustaleniu na wspomniane wyżej trzechlecie najwyższego i najniższego kontyngentu odpędu, jaki może posiadać jedna gorzelnia. — 2. Dz. Ust. R. P. z 1939 r. nr 18, poz. 117 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 21 lutego 1939 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 10 września 1932 roku w sprawie wykonania rozporządzenia Prez. Rzplitej z dnia 11 lipca 1932 r. o monopolu spirytusowym, opodatkowaniu kwasu octowego i drożdży oraz sprzedaży napojów alkoholowych, wydane co do niektórych paragrafów w porozumieniu z odpowiednimi ministrami.

Podatek obrotowy.

1. Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 17, poz. 102 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 23 lutego 1939 r. o poborze podatku obrotowego w formie ryczałtu na lata podatkowe 1939 i 1940. Ustala ono rodzaj świadczeń, od których ma być pobrany podatek zryczałtowany, zarazem zaś wskazuje wyjątki; zawiera szereg norm proceduralnych. — 2. Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 19, poz. 129 zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 lutego 1939 r. o poborze podatku obrotowego w formie ryczałtu na rok podatkowy 1939 od przedsiębiorstw eksploatacji taksówek.

Długi.

1. Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 23, poz. 143 zawiera ustawę z dnia 24 marca 1939 r. o zmianie ustawy o wypuszczeniu biletów skarbowych (z dnia 24 marca 1933 r., w brzmieniu ustawy z dnia 24 lutego 1937 r.). Podnosi się kwotę z 450 milionów na 600 milionów. — 2. Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 26, poz. 176 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 marca 1939 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych o wypuszczeniu wewnętrznej pożyczki państwowej na cele obrony państwa. Pożyczka zostaje wypuszczona w obligacjach i bonach na okaziciela pod nazwą „5% Pożyczka Obrony Przeciwlotniczej” oraz „3% Bony Obrony Przeciwlotniczej”. Obligacje pożyczki są na okaziciela, opiewają na 100 zł lub na wielokrotność tej sumy; zwolnione są od danin i podatków, będą przyjmowane wedle wartości imiennej na podatek od spadków i darowizn do

kwoty 50 tys. zł; mają wszelkie prawa papierów pupilarnych. Pożyczka podlega spłaceniu do dnia 1 czerwca 1954 r. przez umarzanie wylosowanych obligacji dwa razy do roku. Cena sprzedaży jest sto za sto. Bony O. P. wypuszcza się w odcinkach na okaziciela po 20 z.. Podlegają jednorazowemu wykupowi wedle wartości imiennej w dniu 1 czerwca 1944 r.

Finanse komunalne.

Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 21, poz. 132 zawiera ustawę z dnia 10 marca 1939 r. o zmianie ustawy o samoistnym podatku wyrównawczym dla gmin wiejskich.

Organizacja.

Dz. Ust. R. P. z 1939 r., nr 18, poz. 118 zawiera rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 23 lutego 1939 r. o organizacji i zakresie działania izb skarbowych oraz podległych im urzędów i organów wykonawczych. Na rozporządzenie składa się pięć części, z których pierwsza zawiera „przepisy ogólne”, druga — „organizacja i zakres działania izb skarbowych” — dzieli się na nast. rozdziały: 1. Organizacja izb skarbowych. 2. Zakres działania izb skarbowych; część trzecia, „organizacja i zakres urzędów”, zawiera następujące rozdziały: 1. Organizacja urzędów. 2. Zakres działania urzędów; część czwarta, „organizacja i zakres działania organów wykonawczych”, dzieli się na następujące rozdziały: 1. Przepisy ogólne. 2. Organizacja organów wykonawczych. 3. Zakres działania organów wykonawczych. Część piąta i ostatnia zawiera przepisy końcowe. *Dr. Jan Zdzitowiecki* (Poznań)

2. PRAWO KARNE I POSTĘPOWANIE KARNE

Niniejszy referat nawiązuje bezpośrednio do referatu umieszczonego w zeszycie *trzecim* (przedwakacyjnym) rocznika 1938 „Ruchu”. Obejmuje materiał od nr 19/38 (z 16 III 1938) do nr 20/39 włącznie (z 17 III 1939).

Zmiany dokonane w tym okresie są następujące:

- I. Zmiany w tekście kodeksu postępowania karnego.*

Dekret Prezydenta Rzplitej z 21 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 89, poz. 609) o usprawnieniu postępowania sądowego. Obwieszczenie

* Zmiany przytaczam w kolejności przepisów kpk.

Prezydenta Rzplitej z 3 XII 1938 (Dz. Ust. Nr 96, poz. 649) o sprostowaniu błędu w tekście tego dekretu. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 16 I 1939 (Dz. Ust. Nr 8, poz. 44) o ogłoszeniu jednolitego tekstu kpk.

A. Rozszerzenie właściwości sądów grodzkich.

Rozciągnięto ją na przestępstwa wymienione w art. 129 i 130 (dwa wypadki użycia przemocy lub groźby bezprawnej celem zmuszenia urzędnika do zaniechania względnie przedsięwzięcia czynności urzędowej), art. 131 (dopuszczenie się czynów wymienionych w dwu poprzednich artykułach przez trzy lub więcej osób działających w porozumieniu), art. 133 (czynna napaść na urzędnika, na osobę należącą do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa, na konsula obcego państwa albo na duchownego), wreszcie z art. 200 (porzucenie).

B. Ograniczenie praw pokrzywdzonego jako oskarżyciela w postępowaniu grodzkim.

Obecnie prawa strony służą pokrzywdzonemu, jeżeli wniósł samodzielnie do sądu akt oskarżenia albo jeżeli przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji oświadczył, że popiera oskarżenie wniesione przez oskarżyciela publicznego.

Jeżeli dochodzenie umorzono prawomocnie, pokrzywdzony może wnieść akt oskarżenia tylko w razie wykazania, że po umorzeniu ujawniły się nowe okoliczności uzasadniające oskarżenie. Jeżeli w akcie oskarżenia nie przytacza się nowych okoliczności albo jeżeli przytoczone okoliczności nie mają znaczenia dla sprawy lub nie okazały się prawdziwe, sąd grodzki odmawia wszczęcia postępowania sądowego. Na takie postanowienie może pokrzywdzony wnieść zażalenie do sądu okręgowego, który rozstrzyga ostatecznie w zespole trzech sędziów.

Poprzedni układ art. 67 nie mieścił powyższych zastrzeżeń. Poprzestał na stwierdzeniu, że pokrzywdzony ma prawa strony, a zwłaszcza może wnosić i popierać oskarżenie zamiast lub obok oskarżyciela publicznego w sprawach o przestępstwa, ścigane z urzędu, a należące do właściwości sądów grodzkich.

C. Ograniczenie liczby obrońców i pełnomocników.

Poprzednio nie było ograniczenia, obecnie nie więcej niż trzech (art. 84, 95 w zmienionej postaci).

D. Rozszerzenie uprawnień prokuratora i policji państwowej co do dokonywania rewizji.

Poprzedni układ art. 150 zapewniał *specjalne* stanowisko *sądowi*. Jeżeli rewizji dokonywał nie sędzia, należało okazać polecenie *sądowe* osobie, u której rewizja miała się odbyć. W wypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli polecenia sądowego nie można było wydać przed rewizją, należało zwrócić się do *sądu* o zatwierdzenie rewizji.

Obecnie wymienia się wyraźnie uprawnienia prokuratora i policji państwowej, których poprzednio nie było. Jeżeli rewizji dokonywa policja państwowa, to winna okazać polecenie sędziego lub *prokuratora* tej osobie, u której rewizja ma się odbyć. Natomiast w wypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli polecenia nie można było wydać przed rewizją, należy okazać *nakaz kierownika właściwej jednostki policyjnej lub legitymację służbową*, a następnie zwrócić się do sądu lub *prokuratora* o zatwierdzenie rewizji.

I jeszcze dalsze zmiany. Poprzednio należało doręczyć sądowe zatwierdzenie rewizji *ex post* w każdym wypadku, obecnie doręcza się zatwierdzenie sądowe lub *prokuratorские* jedynie *na żądanie* osoby, u której przeprowadzono rewizję. Zmienił się również termin doręczenia: poprzednio czterdzieści osiem godzin po odbyciu rewizji, obecnie siedem dni od zgłoszenia żądania.

E. Tzw. czynności sądowe w toku dochodzenia.

Zmiana dotyczy tekstu przepisów wprowadzających *kpk*. (art. 20).

Według dotychczasowego tekstu mógł prokurator dokonywać w toku dochodzenia niektórych (nie wszystkich) czynności, zastrzeżonych z reguły dla sądu (art. 254 *kpk*), natomiast policja państwowa mogła dokonywać w toku dochodzenia tylko *poszczególnych* czynności sądowych, jeżeli prokurator jej to zlecił w danej sprawie w granicach swych uprawnień.

Obecnie *zrównano* uprawnienia prokuratora i policji państwowej. Obie władze mogą dokonywać niektórych czynności, zastrzeżonych z reguły dla sądu, ilekroć uznają to za niezbędne dla utrwalenia śladów i dowodów przestępstwa.

Należy dodać, że co do zakresu czynności (poszczególnych punktów uprawnienia) nastąpiło pewne przesunięcie w stosunku do poprzedniego tekstu.

Dla dokładności trzeba jeszcze zauważyć, że tego problemu dotyczy obwieszczenie Prezydenta Rzplitej z 3 XII 1938 (Dz. Ust. Nr 96, poz. 649) o sprostowaniu błędu w tekście dekretu

o usprawnieniu postępowania sądowego. Błąd polega na tym, iż wymieniając uprawnienia prokuratora i policji państwowej opuszczono przesłuchanie świadków bez odbierania od nich przysięgi.

F. Wyraźne stwierdzenie, iż nie ma wypadków obligatoryjnego (koniecznego) śledztwa.

Przepis (art. 263), iż śledztwo jest konieczne w sprawach należących do właściwości sądów przysięgłych, stał się bezprzedmiotowy wskutek zniesienia tej instytucji ustawą z 9 IV 1938 (Dz. Ust. Nr 24, poz. 213).

Wymagało to zmiany przepisu dotyczącego *fakultatywnych* wypadków śledztwa (art. 264). Obecnie nadano mu układ (przez opuszczenie słów „w innych sprawach”) zaznaczający wyraźnie, że poza wymienionymi tamże wypadkami fakultatywnymi innych wypadków śledztwa nie ma.

G. Usprawnienie postępowania dowodowego.

Wnosząc akt oskarżenia łącznie z wykazem dowodów może prokurator według stworzonego obecnie przepisu (art. 283 w zmienionej postaci) dołączyć wniosek, aby *zaniechano* wezwania, a poprzestano na *odczytaniu* zeznań takich świadków, którzy albo mieszkają *za granicą* (przypuszczalne trudności przybycia) albo mają stwierdzić okoliczności, którym oskarżony *nie zaprzeczył* w swoich wyjaśnieniach (przypuszczalna nieznaczna wartość dowodowa).

Zachowanie się oskarżonego wobec takiego wniosku może być dwojakie. Oskarżony albo składa wniosek wraz z uzasadnieniem o wezwanie tych świadków do rozprawy głównej mimo odmienego wniosku prokuratora albo zachowuje się biernie.

Konsekwencje są następujące:

Jeżeli wniosek złożono w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia odpisu aktu oskarżenia, wniosek taki wiąże sąd, świadków należy wezwać do rozprawy głównej (art. 298 w nowej postaci).

Natomiast jeżeli wniosek złożono *po upływie* terminu dwutygodniowego, sąd ma wolną rękę, postanawia według swego uznania (art. 332 w nowej postaci).

Jeżeli zaś oskarżony zachowa się biernie wobec powyższego wniosku prokuratora, można odczytać na rozprawie protokoły sądowego przesłuchania świadków. Powiększa to liczbę wypadków, w których można odstąpić od zasady ustności i bezpośredniości (art. 340 w nowej postaci).

Należy jeszcze dodać, że w nowym układzie art. 298 mówi się o wnioskach stron o „wezwanie nowych, osób i sprowadzenie innych dowodów, prócz wskazanych w wykazie załączonym do aktu oskarżenia”, a w poprzedniej postaci tego art. była mowa jedynie o dowodzie ze świadków, co było zbyt ciasnym ujęciem sytuacji procesowej i słusznie uległo zmianie.

H. Dalsze ograniczenia jawności rozprawy głównej.

Obok dotychczasowych przyczyn wyłączenia jawności wymienia się „*inny ważny interes publiczny*”, który czyni niezbędnym zachowanie w tajemnicy pewnych okoliczności (art. 317 w zmienionej postaci).

Uległ zmianie przepis dotyczący spraw z oskarżenia *prywatnego*. Poprzednio sprawy tego rodzaju toczyły się przy drzwiach zamkniętych jedynie na zgodny wniosek stron.

Obecnie rozprawa jest jawna w sprawach o zniesławienie tylko wówczas, gdy *oskarżyciel tego zażąda* (art. 319 w zmienionej postaci).

Poprzednio brak było przepisu, któryby pozwalał zaniechać ogłoszenia powodów wyroku po ogłoszeniu sentencji (art. 374). Obecnie jest to możliwe w sprawie, w której cała rozprawa odbyła się przy drzwiach zamkniętych (art. 374 w zmienionej postaci).

I. Zmiany przepisów o wyrokowaniu w nieobecności oskarżonego.

Uległ zmianie przepis określający sprawy, w jakich osobiste stawiennictwo oskarżonego jest obowiązkowe wówczas tylko, jeżeli sąd wyraźnie uzna je za niezbędne, co należy zaznaczyć w wezwaniu. Obecnie *najwyższą* karą pozbawienia wolności zagrożoną za przestępstwo, o które toczy się sprawa, jest kara do *dwu lat* (art. 301 w nowej postaci), poprzednio kara pozbawienia wolności *dojednego roku*.

W ten sposób rozszerzył się znacznie ilościowy zasięg spraw, w których można przeprowadzić rozprawę główną bez udziału oskarżonego, opierając się na wysokości *zagrożonej* kary.

Licznych zmian dokonano w rozdziale „Wyrok zaoczny” (art. 393 i nast.).

Dodano, iż wyrokiem zaocznym nie można orzec umieszczenia w domu pracy przymusowej ani w zakładzie dla niepoprawnych (art. 393 w zmienionej postaci).

Wprowadzono pouczenie oskarżonego, połączone z doręczeniem mu sentencji wyroku zaocznego, iż termin do zapowiedzenia

środka odwoławczego lub wniesienia sprzeciwu liczy się od daty doręczenia (art. 394 w zmienionej postaci).

Poprzedni tekst nie wspominał o pouczeniu, a tworzył jedynie termin (instrukcyjny), w ciągu którego należało ułożyć na piśmie wyrok z uzasadnieniem i przesłać oskarżonemu. Ta treść obecnie odpadła.

Dalsze zmiany są następujące:

Oskarżony, któremu doręczono sentencję wyroku zaocznego, może bądź zapowiedzieć środek odwoławczy od wyroku, bądź wnieść sprzeciw prosząc o zarządzenie nowej rozprawy. Wnosząc sprzeciw oskarżony może *połączyć* zapowiedzenie środka odwoławczego ze sprzeciwem. Jeżeli tego nie uczyni, wybór jednego ze środków obrony powoduje *utrata* drugiego (art. 395 w zmienionej postaci).

Poprzednio *niedopuszczalne* było równoczesne połączenie dwu środków obrony w postępowaniu okręgowym, brak było również rygoru, że wybór jednego ze środków obrony powoduje utratę drugiego, przeciwnie był przepis, jak należy liczyć termin do zaskarżenia wyroku w razie odrzucenia sprzeciwu.

Jeżeli oskarżony wnosi sprzeciw, winien w sprzeciwie nie tylko usprawiedliwić niestawiennictwo (do tego był zobowiązany już poprzednio), lecz także (co jest nowością) uzasadnić, dlaczego *nie mógł* o przyczynie niestawiennictwa *zawiadomić* sądu przed wydaniem wyroku (art. 395 w zmienionej postaci).

Sąd rozpatrując sprzeciw, bada obie powyższe okoliczności (niemożność stawiennictwa i niemożność zawiadomienia) i zarządza ponowną rozprawę jedynie wówczas, jeżeli zachodzi jedno i drugie (art. 396 w zmienionej postaci).

W postępowaniu grodzkim stworzono przepis, który usprawnia postępowanie w wypadku, jeżeli oskarżony, któremu doręczono wezwanie na rozprawę, nie stawiał się, a stawiennictwo jego jest *obowiązkowe*. Oczywiście nasuwa się jako wyjście z danej sytuacji odroczenie rozprawy i przymusowe sprowadzenie oskarżonego do nowej rozprawy. Jednak przymusowe sprowadzenie może spowodować znaczne koszty i trudności. Aby temu zapobiec, można zwrócić się o przesłuchanie oskarżonego do miejscowego sądu grodzkiego (przerywając lub odraczając rozprawę), jednak pod tym warunkiem, że według okoliczności danego wypadku można przewidywać, iż wymierzy się tylko karę grzywny lub pozbawienia wolności *nie ponad rok* albo obie kary łącznie, niezależnie od kar dodatkowych. Wyjaśnienia oskarżonego złożone w tym trybie należy odczytać na rozprawie.

Nie można jednak przesłuchać oskarżonego drogą pomocy sądowej w wypadkach powrotu do przestępstwa ani co do przestępców zawodowych lub z nawyknięcia. (Konieczność kontaktu bezpośredniego, bo psychika oskarżonego ma tutaj pierwszorzędne znaczenie).

Jeżeli sąd grodzki dojdzie jednak do przekonania (na podstawie wyników rozprawy, przeprowadzonej w nieobecności oskarżonego, którego przesłuchano w drodze pomocy sądowej), że należy wymierzyć karę wyższą niż kary poprzednio wymienione albo umieścić oskarżonego w domupracy *przymusowej* lub w zakładzie dla *niepoprawnych*, wówczas przerywa się lub odracza rozprawę i zarządza się przymusowe sprowadzenie oskarżonego.

Jest to treść art. 462 w zmienionej postaci.

Ważny jest nowy przepis (art. 462¹) iż *nie uważa się za zaoczny wyrok*, wydanego powyższym trybem tj. w nieobecności oskarżonego, którego przesłuchano w drodze pomocy sądowej. Wobec tego odpada możliwość wniesienia sprzeciwu.

Należy dodać, że przepisy rozdziału „Wyrok zaoczny” (art. 393 nast.) w postaci nadanej im nowelą listopadową stosuje się odpowiednio do postępowania przed sądem *grodzkim* (art. 455).

J. Zmiany co do zażalenia.

Nowela listopadowa zajęła się obszernie problemem, jakie prawa służą pokrzywdzonemu przestępstwem, jeżeli prokurator odmówi ścigania (na podstawie zawiadomienia o przestępstwie) lub umorzy dochodzenie.

Jeżeli przestępstwo należy do właściwości sądu *okregowego*, nowości są następujące:

a) Zażalenie na postanowienie prokuratora apelacyjnego (skierowane do sądu apelacyjnego, jeżeli prokurator apelacyjny podziela pogląd prokuratora okręgowego) powinno być *ulożone przez adwokata*. W ten sposób powiększa się ilość pism w postępowaniu karnym, które wymagają podpisu adwokata (sprzeciw od aktu oskarżenia, kasacja, wnioski o wznowienie). Zaznacza się tutaj niewątpliwie tendencja ograniczenia zażaleń w tej sytuacji procesowej.

b) Dalszym utrudnieniem jest przepis, że do zażalenia w tej sytuacji procesowej załącza się dowód wpłacenia lub wysłania *kaucji w kwocie stu złotych*, bez czego nie przyjmuje się zażalenia. Jeżeli kilka osób wnosi zażalenie łącznie, każda z nich składa kaucję osobno. Kaucja staje się wolna, jeżeli zażalenie odniosło skutek. W przeciwnym razie przepada na rzecz skarbu Państwa.

Poprzednio kaucję należało złożyć jedynie w razie wniesienia kasacji.

c) Nowela poleca wyraźnie sądowi apelacyjnemu (czego nie było w poprzednim tekście), że winien dokładnie określić *czyn zarzucony oskarżonemu*, jeżeli zwraca akta prokuratorowi celem sporządzenia aktu oskarżenia. Również winien sąd apelacyjny określić kierunek śledztwa, jeżeli je poleca przeprowadzić.

Te nowości mieszczą się w art. 464 w zmienionej postaci.

Dla wypadków, jeżeli przestępstwo należy do właściwości sądu *grodzkiego*, stworzono nowy przepis (art. 464¹) następującej treści:

Zażalenie pokrzywdzonego na postanowienie sądu grodzkiego lub prokuratora co do odmowy ścigania lub umorzenia dochodzenia rozstrzyga ostatecznie *sąd okręgowy* w zespole trzech sędziów. Do zażalenia winien pokrzywdzony załączyć akt oskarżenia. Bez tego nie przyjmuje się zażalenia. Jeżeli sąd okręgowy uchyli postanowienie, to zwróci akta sądowi grodzkiemu i nakaże bądź wyznaczenie rozprawy głównej na podstawie aktu oskarżenia, złożonego przez pokrzywdzonego, bądź wszczęcie lub uzupełnienie dochodzenia.

Trzeba jeszcze wymienić zmiany dotyczące innych postanowień ustawy:

Wymagają podpisu *adwokata* (czego poprzednio nie było) zażalenia z powodu odmowy przyjęcia kasacji, z powodu odmowy przywrócenia terminu kasacji oraz w przedmiocie wynagrodzenia za niesłuszne skazanie (art. 467 w zmienionej postaci).

Dodano nowy ustęp, w myśl którego prokurator, któremu złożono zażalenie na postanowienie co do odmowy ścigania lub umorzenia dochodzenia, *może sam się do niego przychylić*, jeżeli uznaje je za uzasadnione (art. 469 w zmienionej postaci).

W przepisie dotyczącym wstępnego badania zażalenia wprowadzono zmiany, polegające na tym, że jako podmioty działające wymienia się sędziego oraz *prokuratora* (w wypadkach, gdy *on wydał* zaskarżone postanowienie; natomiast poprzedni tekst wymieniał tylko sędziego) i osoby te uprawniono do „nie przyjęcia zażalenia, które nie odpowiada przepisanyemu warunkom formalnym” (poprzedni tekst wspominał tylko o spóźnionym wniesieniu zażalenia i wniesieniu go przez osobę nieuprawnioną jako o powodach nie przyjęcia). Jest to nowa postać art. 468.

K. Zmiany co do zapowiedzenia apelacji i kasacji oraz co do zawiadomienia o przyjęciu apelacji i kasacji.

Termin do zapowiedzenia apelacji i kasacji wynosi obecnie *siedem dni* (zamiast poprzednich trzech). Art. 225 w zmienionej postaci.

Co do zapowiedzenia i wywodu środka odwoławczego dokonano zmian usuwając zapowiedzenie i wywód środka odwoławczego spośród czynności procesowych, które można zgłosić do protokołu (art. 232), oraz usuwając dotychczasowy przepis (art. 377). iż zapowiedzenie środka odwoławczego przez stronę obecną przy ogłoszeniu sentencji wciąga się do protokołu.

Natomiast w przepisie, który zobowiązuje do zapowiedzenia zaskarżenia wyroku (art. 484), dodano, że zapowiedzenia należy dokonać *no piśmie*.

Zmiana co do zawiadomienia o przyjęciu apelacji i kasacji polega na tym, iż o przyjęciu apelacji, złożonej przez oskarżyciela, zawiadamia się oskarżonego (poprzednio zawiadamiano „strony”). Art. 488 w nowej postaci.

L. Zmiany co do kasacji.

Rozdział dotyczący kasacji (art. 504 nast.) przeorano w wielu punktach. Zmiany są liczne i sięgające daleko. Widoczna jest tendencja ograniczenia kasacji.

Kaucją, która dotychczas wynosiła sto złotych (art. 507). *podwyższono*. Wynosi ona obecnie sto złotych tylko w sprawach, należących do właściwości sądu *grodzkiego*, natomiast w innych sprawach, *trzysta* złotych (art. 508 w zmienionej postaci).

Do pisma *zapowiadającego* kasację należy załączyć dowód wpłacenia lub wysłania do kasy sądowej *jednej czwartej części* kaucji kasacyjnej. Bez tego *nie przyjmuje* się zapowiedzenia. Jeżeli kilka osób zgłasza zapowiedzenie łącznie, *każda* z nich składa *osobno* należną część kaucji. Jeżeli zapowiedziano kasację, lecz jej nie założono lub nie przyjęto, prezes sądu zarządza przelanie złożonej części kaucji kasacyjnej do Skarbu Państwa. (Stworzony obecnie nowelą artykuł 504¹).

Znaczenie tych nowych przepisów ujawni się szczególnie wyraźnie, jeżeli się zważy, że poprzednio złożenie kaucji było potrzebne dopiero do *wywodu* kasacji (nie do zapowiedzenia)¹. Przepadek kaucji, jeżeli kasacji nie wywiedziono, ma przeciwdziałać swawolnemu zapowiadaniu.

Konsekwencją tych nowości jest oczywiście, że do *wywodu* kasacji załącza się dowód wpłacenia lub wysłania tylko *reszty* kaucji kasacyjnej (poprzednio składało się *całą* kaucję w tej sytuacji procesowej). Art. 507 w zmienionej postaci.

Uległ zmianie także przepis, który zwalnia od składania kaucji kasacyjnej niektóre instytucje i osoby. Odpadła w szczególności grupa: skazani na karę pozbawienia wolności ponad dwa lata. Usunięto w ten sposób szczególny przywilej, przyznany prze-

stępcom ciężkiego kalibru. Sytuacja osób zwolnionych od składania kaucji z tego tytułu, że sąd przyznał im prawo ubogich, zmieniła się obecnie o tyle, że wniosek o przyznanie tego prawa należy złożyć w terminie do zapowiedzenia kasacji (siedem dni od daty ogłoszenia orzeczenia), poprzednio w terminie trzydniowym (art. 508 w zmienionej postaci).

Zasadniczych zmian dokonano co do problemu, od jakich wyroków można założyć kasację.

Według obecnego brzmienia ustawy (art. 504 w zmienionej postaci) mogą strony zakładać kasację od wyroków sądów *apelacyjnych*, następnie od wyroków sądów okręgowych wydanych w *drugiej* instancji, z wyjątkiem spraw* o wykroczenia i przestępstwa skarbowe, natomiast od wyroków sądów *okręgowych* wydanych w *pierwszej* instancji, *tylko* w sprawach o przestępstwa skarbowe oraz o te przestępstwa podatkowe, za które ustawa przepisuje karę cięższą niż trzy tysiące złotych grzywny.

Ostatnie ogniwo przepisu (dotyczące wyroków sądów okręgowych, wydanych w pierwszej instancji) powoduje doniosłe konsekwencje dla postępowania w sprawach *karno-administracyjnych*. Wobec tego stają się wyroki sądów okręgowych, wydane w tym postępowaniu, *prawomocne* z wyjątkiem spraw o przestępstwa skarbowe oraz te przestępstwa podatkowe, za które ustawa przepisuje karę cięższą niż trzy tysiące złotych grzywny. Stwierdza to wyraźnie również art. 649 w zmienionej postaci.

Przepis, iż kasacja powinna być założona na piśmie i sporządzona przez adwokata, uzupełniono rygorem, że *nie* przyjmuje się kasacji, która nie spełnia tych wymogów (art. 505 w zmienionej postaci).

Sprawy, w których podstawą kasacji mogą być *tylko* zarzuty, iż zachodzą tzw. bezwzględne powody kasacyjne (art. 514) lub, że zachodzą szczególnie ważne uchybienia, które uzasadniają uchylenie wyroku przez Sąd Najwyższy, niezależnie od zarzutów przytoczonych w kasacji (art. 516) lub, że zachodzą wreszcie wypadki tzw. bezwzględnej nieważności (art. 520), ujęte są obecnie w następujące grupy:

- a) sprawy o przestępstwa podatkowe;
- b) sprawy o przestępstwa skarbowe w postępowaniu karno-administracyjnym;
- c) sprawy z prywatnego oskarżenia z wyjątkiem zniesławienia popełnionego treścią druku.

* Stylizacja w tekście noweli „z wyjątkiem w sprawach...” to lapsus z punktu widzenia poprawności języka.

Tak ujmuje te grupy art. 511 w zmienionej postaci. Poprzedni tekst obejmował więcej punktów rodzajowych i szerszy zasięg spraw.

Do uprawnień Sądu Najwyższego na posiedzeniu *niejawnym* dodano dwa dalsze punkty, a mianowicie: Sąd Najwyższy może uchylić wyrok na *korzyść* oskarżonego oraz może *oddalić* kasacje, jeżeli uzna *jednomyślnie*, że jest oczywiście *bezpodstawna* i sprzeczna ze stałymi zasadami przyjętymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego (art. 524 w zmienionej postaci).

Poprzedni przepis, iż Sąd Najwyższy *nie* zawiadamia stron o terminie rozprawy, z wyjątkiem władz państwowych, otrzymał obecnie treść odmienną i ujętą pozytywnie: Sąd Najwyższy zawiadamia o terminie rozprawy władzę państwową, która jest stroną w sprawie, zaś inne strony *jedynie* na ich żądanie wyrażone na piśmie i tylko pod adresem wskazanym w Warszawie (art. 525 w zmienionej postaci).

Postanowienie powiększonego składu Sądu Najwyższego zapada obecnie *na posiedzeniu niejawnym* (art. 530 z zmienionej postaci). Poprzednio na posiedzeniu niejawnym albo na jawnej rozprawie.

Przepis, iż wykładnia ustawy przez Sąd Najwyższy wiąże w danej sprawie sąd, któremu sprawę przekazano, zmieniono o tyle, iż „wyrok” Sądu Najwyższego zastąpiono szerszym pojęciem „orzeczenia” (art. 536 w zmienionej postaci).

M. Koszty ogłoszenia wyroku w pismach.

Stworzono przepis (art. 552), iż koszty ogłoszenia wyroku w pismach wyklada oskarżyciel prywatny, zaś w sprawach ściganych z urzędu — Skarb Państwa. Koszty ogłoszenia zwraca się oskarżycielowi prywatnemu, skoro się je ściągnie od skazanego.

N. Zmiany co do odroczenia i przerwy wykonania kary.

Podwyższono uprawnienia prokuratorów: okręgowego i apelacyjnego oraz sądu grodzkiego w zakresie odroczenia i przerwy wykonania kary pozbawienia wolności. Obecnie służy to prawo prokuratorowi okręgowemu, zarządzającemu wykonanie kary, oraz sądowi grodzkiemu w wypadkach, gdy do niego należy wykonanie kary, na czas do *sześciu* miesięcy (poprzednio trzech), zaś prokuratorowi apelacyjnemu na czas do *jednego roku* (bez względu na to, czy wykonanie kary należy do prokuratora okręgowego czy do sądu grodzkiego). Ten ostatni zasiąg (do jednego roku) był poprzednio prerogatywą Ministra Sprawiedliwości. Przepis, iż ponownej przerwy *nie* można udzielić *przed upływem*

roku od daty ukończenia poprzedniej przerwy, złagodzone dodatkami, że jest to możliwe w wypadkach choroby umysłowej lub ciężkiej choroby fizycznej skazanego (art. 562 w zmienionej postaci).

Przepis dotyczący odroczenia lub rozłożenia na raty grzywny lub kary pieniężnej uzupełniono dalszym przepisem, że w wypadkach wyjątkowych można grzywnę lub karę pieniężną rozłożyć na raty na czas do *trzech* lat (art. 563 w zmienionej postaci). Poprzednie maximum wynosiło jeden rok.

O. Co do przyznania prawa ubogich.

Według nowego tekstu (art. 576 w zmienionej postaci) sąd przyznaje prawo ubogich osobie, która wykaże zaświadczeniem władzy rządowej lub samorządowej zawierającym dokładne dane o jej stanie rodzinnym, majątku i dochodach, że *nie* jest w stanie wyłożyć kosztów. (Położono nacisk na stan rodzinny, czego poprzednio nie było).

P. Zmiana co do wznowienia postępowania.

Zmieniła się właściwość sądu, który ma orzekać o wznowieniu postępowania. Tym sądem jest obecnie sąd *okręgowy* w sprawach należących do właściwości sądu grodzkiego, zaś sąd *apelacyjny* w sprawach należących do właściwości sądu okręgowego, natomiast we wszystkich innych sprawach *Sąd Najwyższy* (art. 606 w zmienionej postaci). Poprzednio orzeczenia tego rodzaju były scentralizowane w Sądzie Najwyższym, a sąd apelacyjny orzekał jedynie wówczas, jeżeli sprawa należała do właściwości sądu grodzkiego, natomiast sąd okręgowy nie miał żadnej kompetencji w tym kierunku.

R. Zmiana co do postępowania w sprawach nieletnich.

Skreślono przepis (art. 635 § 2), w myśl którego postępowanie przed sądem okręgowym można było wszcząć jedynie w tym wypadku, jeżeli uprzednio sąd okręgowy na wniosek oskarżyciela na posiedzeniu niejawnym uznał, iż nieletni działał z rozeznanieniem.

S. Zmiany postępowania w sprawach karno-administracyjnych.

Dodano przepis, iż niestawiennictwo oskarżyciela publicznego *nie* tamuje rozpoznania sprawy (art. 645 w nowej postaci).

Szczególnie doniosłą zmianę zawiera przepis, iż wyroki sądów okręgowych, wydane w postępowaniu karno-administracyjnym, są *prawomocne* z wyjątkiem wyroków w sprawach o przestępstwa

skarbowe oraz o takie przestępstwa *podatkowe*, za które ustawa przepisuje karę cięższą niż trzy tysiące złotych grzywny (art. 649 w zmienionej postaci). W tych dwu grupach spraw służy stronom kasacja (tylko kasacja). Art. 504 w zmienionej postaci. Poprzednio była możliwość założenia kasacji we *wszystkich* wypadkach.

Nowela o usprawnieniu postępowania sądowego weszła w życie z dniem 28 listopada 1938 r.

II. Zmiana prawa o ustroju sądów powszechnych i kpk.

Ustawą z 9 IV 1938 (Dz. Ust. Nr 24, poz. 213) zniesiono instytucje *sądów przysięgłych* i sędziów pokoju.

Wobec tego straciły moc odnośne przepisy ustrojowe i procesowe.

Ustawa weszła w życie 1 V 1938 r.

III. Ochrona imienia Józef Piłsudskiego.

Ustawą z 7 IV 1938 (Dz. Ust. Nr 25, poz. 219) o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski, stworzono przepis, iż podlega karze więzienia do lat pięciu, kto uwłacza imieniu Józefa Piłsudskiego.

Dzień wejścia w życie 13 IV 1938.

IV. Zmiany w zakresie ustawodawstwa dewizowego.

W Dz. Ust. Nr 86, poz. 584 ogłoszono *tekst jednolity* dekretu Prezydenta Rzplitej z 26 IV 1936 (Dz. Ust. Nr 32, poz. 249) w sprawie *obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi z uwzględnieniem zmian* wynikających z dekretów Prezydenta Rzplitej z 29 VIII 1936 (Dz. Ust. Nr 67, poz. 488), z dnia 3 X 1938 (Dz. Ust. Nr 76, poz. 528) i z dnia 6 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 85, poz. 571).

Tego samego przedmiotu dotyczy rozporządzenia Ministra Skarbu z 20 I 1939 (Dz. Ust. Nr 7, poz. 40) o zmianie rozporządzenia Ministra Skarbu z 24 VII 1936 (Dz. Ust. Nr 57, poz. 119). Dzień wejścia w życie 1 II 1939.

V. Utworzenie nowego zakładu dla niepoprawnych przestępców.

Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 1 VIII 1938 (Dz. Ust. Nr 66, poz. 492) utworzono trzeci z rzędu zakład tego rodzaju, tym razem umieszczając go w *Leśnej Podlaskiej*.

Rozp. weszło w życie z dniem ogłoszenia, tj. 9 IX 1938.

VI. Rozciągnięcie polskiego ustawodawstwa na ziemie przyłączone do Państwa Polskiego w r. 1938.

Tego dotyczą:

A. Dekret Prezydenta Rzplitej z 11 X 1938 (Dz. Ust. Nr 78, poz. 534) co do odzyskanych ziem *Śląska Cieszyńskiego*. Dzień wejścia w życie 11 X 1938.

Wymienia między innymi: prawo o ustroju sądów powszechnych, kk i kpk, prawo o wykroczeniach oraz przepisy o postępowaniu doraźnym. (Tworzy również trzy nowe sądy grodzkie na terenie sądu okręgowego w Cieszynie).

B. Dekret Prezydenta Rzplitej z 16 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 87, poz. 585) co do ziem odzyskanych we *Frydeckiem, w Czadeckiem, w Jaworzynie Spiskiej, w Pieninach, w dolinie Popradu oraz w Źródłowisku Udawy*. Dzień wejścia w życie 16 XI 1938.

Wymienia między innymi polskie akty ustawodawcze przytoczone wyżej pod A.

C. Rozp. Ministra Sprawiedliwości z 9 II 1939 (Dz. Ust. Ni-li, poz. 62) w sprawie określenia właściwości *miejscowej* sądów *grodzkich* dla ziem odzyskanych w listopadzie 1938.

Weszło w życie z dniem ogłoszenia (11 II 1939) z mocą obowiązującą od dnia zjednoczenia danego obszaru z Rzplitą Polską.

Należy dodać, że właściwość miejscową sądów okręgowych określił już dekret wymieniony pod B.

VII. Amnestia.

Dotyczy jej dekret Prezydenta Rzplitej z 18 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 88, poz. 598) o *zaniechaniu* postępowania karnego w sprawach o *niektóre przestępstwa*.

Nie dotyczy przestępstw z kk., lecz przestępstw dewizowych, podatkowych, stemplowych i skarbowych oraz przestępstw z dekretu Prezydenta Rzplitej z 7 V 1936 (Dz. Ust. Nr 36, poz. 279) w sprawie kontroli obrotu towarowego z zagranicą i Wolnym Miastem Gdańskiem.

W myśl dekretu nie należy wszczynać postępowania karnego, a wszczęte postępowanie umorzyć, jeżeli powyższe przestępstwa ujawniły się przy dopełnianiu obowiązków, przewidzianych w rozporządzeniach dewizowych.

Dzień wejścia w życie 19 XI 1938.

VIII. Prawo prasowe.

Nowe prawo prasowe mieści się w dekreście Prezydenta Rzplitej z 21 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 89, poz. 608).

Jest to *unifikacja* prawa prasowego, gdyż poprzednio były w mocy przepisy dzielnicowe.

Z punktu widzenia prawa i postępowania karnego należy z obszernej treści dekretu prasowego wyodrębnić i uwypuklić następujące postanowienia:

A. Przepisy materialne.

a) Dekret zaznacza w rozdziale „Przestępstwa prasowe” (art. 32 nast.), iż przestępstwem prasowym jest bądź przestępstwo popełnione w *treści* druku, bądź przestępstwo *porządkowe* (art. 32 ust. 2). To wyliczenie *nie* jest jednak wyczerpujące, bo w tym samym rozdziale jest mowa o przestępstwie, które *nie* należy ani do pierwszej ani do drugiej grupy. Jest to: przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej za zaniechanie ogłoszenia w druku wiadomości lub utworu, bądź jego części, albo żądanie takiej korzyści lub przyjęcie obietnicy takiej korzyści (art. 40).

b) Za zbrodnie i występki, popełnione w *treści* druku, sąd orzeka *obok* kary pozbawienia wolności przepisanej w ustawie, karę *grzywny* (od dwustu złotych wzwyż). Art. 36 ust. 1.

c) Jeżeli *treść* druku zawiera znamiona przestępstwa, sąd orzeka *konfiskatą* druku, jako karę dodatkową. Natomiast orzeka się *konfiskatę* jako *środek zabezpieczający*, jeżeli nie można było ścigać sprawcy lub sprawcy nie ukarano. Odmienne jest w razie popełnienia przestępstwa *porządkowego*. Wówczas sąd orzeka *konfiskatę* druku tylko w tych wypadkach, gdy szczególny przepis to poleca (art. 38 ust. 1 i 2).

d) Jeżeli *treść* czasopisma zawiera znamiona *zbrodni* lub *wstępuku*, ściganego z urzędu i *szczególnej wagi*, sąd *może* na wniosek prokuratora orzec *zawieszenie* czasopisma (na zawsze lub na czas od sześciu miesięcy do pięciu lat), gdy wynika z wielokrotnych poprzednich konfiskat, że dalsze wydawanie czasopisma zagrażałoby porządkowi publicznemu. Orzeczenie sądu pierwszej instancji, zarządzające zawieszenie czasopisma, jest *natychmiast wykonalne* (art. 39).

e) *W* razie skazania za *zniewagą* w treści druku, sąd *może* przyznać pokrzywdzonemu na jego wniosek *nawiązką* (do dzieięciu tysięcy złotych) z powodu wyrządzonej *szkody moralnej* (art. 37 ust. 1).

f) Osobne przepisy określają czas *przedawnienia*. Jeżeli przestępstwo popełnione w *treści* druku, nie można wszcząć postępowania karnego, gdy upłynął rok od czasu, kiedy zaczęto druk rozpowszechniać. Natomiast ściganie przestępstwa *porządkowego*

przedawnia, gdy upłynęło sześć miesięcy od chwili jego popełnienia (art. 47 ust. 1 i 2).

g) Ustalono odpowiedzialność karną różnych osób (redaktora, wydawcy, osoby zarządzającej zakładem graficznym, osoby zarządzającej składem druków, wreszcie każdej innej osoby rozpoznającej druk) w wypadkach, jeżeli tych osób *nie* uznano ani za sprawców ani za podżegaczy ani za pomocników, jednak te osoby dopuściły przez *nieogłębność* do ukazania się takiego druku, który zawiera w treści znamiona przestępstwa (art. 33, 34).

h) Surowe kary grożą *redaktorowi*, który wykroczy przeciw przepisom o umieszczaniu nadesłanych sprostowań oraz komunikatów urzędowych i ogłoszeń urzędowych (wysokie grzywny, a w wypadkach, gdy sprawa dotyczy urzędowych komunikatów i ogłoszeń, także kara pozbawienia wolności obok grzywny). Art. 42, 43.

B. Przepisy procesowe.

a) Do orzekania w sprawach o przestępstwa prasowe powołane są *wyłącznie* sądy. Sprawy o przestępstwa *porządkowe* rozpoznaje sąd *grodzki*, zaś sprawy o przestępstwa, popełnione w *treści druku*, rozpoznaje sąd *okręgowy*, o ile te (ostatnio wymienione) sprawy nie należą do sądu wyższego rzędu na mocy *szczególnego* przepisu (art. 49). Wykroczenia, choćby wyraźnie przekazane ustawą orzecznictwu władz administracyjnych, należą jednak do wyłącznej właściwości sądów, jeżeli popełniono je w treści druku. (Jest to zmiana art. 1 rozp. Prezydenta Rzplitej z 22 III 1928. Dz. Ust. Nr 38, poz. 365 o postępowaniu karno-administracyjnym; art. 73 dekretu prasowego).

b) Szereg przepisów dotyczy *zajęcia druku*. Mogą je zarządzić: *powiatowa władza administracji ogólnej* (na obszarze m. Warszawy Komisarz Rządu, a na obszarze powiatów miejskich — starostowie grodzcy), *prokurator* oraz *sąd*. Można to uczynić wówczas, jeżeli zachodzi przestępstwo ścigane z urzędu i mogące Pociągnąć za sobą konfiskatę (art. 52 ust. 1, 69). Jeżeli ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego, zajęcie druku może zarządzić tylko *sąd* (art. 52, ust. 3) na wniosek oskarżyciela.

Postanowienie sądu lub prokuratora oraz zarządzenie władzy administracji ogólnej muszą określić ustępy druku, zawierające treść przestępną, powołać przepisy ustawy karnej, które naruszono, a jeżeli zajęcie dokonano z powodu przestępstwa porządkowego, muszą wskazać obowiązek, którego nie dopełniono (art. 54).

Jeżeli zajęcie zarządziła władza administracji ogólnej, winna doręczyć zarządzenie dotyczące zajęcia prokuratorowi sądu okrę-

gowego w ciągu dwudziestu czterech godzin od dokonania zajęcia (art. 57).

Interesowanemu służy *zażalenie* na zarządzenie władzy administracji ogólnej i na postanowienie prokuratora w sprawie zajęcia. Zażalenie wnosi się do władzy, która wydała zarządzenie względnie postanowienie. Należy to uczynić w terminie zawitym siedmiodniowym. Władza, do której wniesiono zażalenie, może uznać je za uzasadnione. Wówczas uchyla własne zarządzenie względnie postanowienie i zwalnia druk spod zajęcia. Jeżeli natomiast uważa zażalenie za bezzasadne, przesyła je do sądu okręgowego w ciągu czterdziestu ośmiu godzin od wniesienia zażalenia. Sąd okręgowy rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu *niejawnym* w ciągu czternastu dni od wniesienia go (art. 58).

Jeżeli zarządzenie względnie postanowienie w sprawie zajęcia stało się *prawomocne*, prokurator winien w ciągu czternastu dni od uprawomocnienia się tych aktów wnieść akt oskarżenia albo złożyć wniosek o wszczęcie śledztwa albo wszcząć dochodzenie (art. 59, ust. 1).

Dekret oznacza *czas trwania* zajęcia, podając najwyższą dopuszczalną granicę, osobno w wypadku dochodzenia, osobno w wypadku śledztwa. Liczby miesięcy są takie same, jak co do tymczasowego aresztowania (art. 171, 172 kpk., tj. w toku *dochodzenia* najwyżej dwa miesiące, sąd może przedłużyć najwyżej o jeden miesiąc, natomiast w toku *śledztwa* łącznie z dochodzeniem najwyżej sześć miesięcy, sąd może przedłużyć jedynie w wyjątkowych wypadkach). Art. 59.

Dochodzenie i śledztwo można umorzyć (poza wypadkami, które uważa się za normalne) także wówczas, gdy zachodzi wypadek mniejszej wagi lub gdy druk nie był rozpowszechniony (art. 60).

Szczegółowe i obszerne postanowienia przepisują, kiedy zajęcie druku *ustaje* i nie można go ponownie zarządzić. (W nagłówku rozdziału nazywa się to niezbyt szczęśliwie „upadkiem” zajęcia).

Zachodzi to wówczas, jeżeli:

1. zarządzenie względnie postanowienie w sprawie zajęcia uchylili ta władza, która je wydała, uznając zażalenie interesowanego za uzasadnione;

2. Sąd uchylił zajęcie;

3. prokurator ani nie wniósł aktu oskarżenia ani nie złożył wniosku o wszczęcie śledztwa ani nie wszczął dochodzenia w ciągu czternastu dni od uprawomocnienia się zarządzenia względnie postanowienia o zajęciu druku (ten termin dotyczy wszystkich

trzech ewentualności w poczynaniach prokuratora) oraz jeżeli prokurator nie złożył w postępowaniu przedmiotowym (o tym niżej) wniosku do sądu o orzeczenie konfiskaty w przepisany terminie miesięcznym;

4. sąd okręgowy nie rozpoznał zażalenia w ciągu czternastu dni od wniesienia go oraz jeżeli przeminęły najwyższe dopuszczalne okresy, przez które może trwać zajęcie druku;

5. sąd orzekł prawomocnie, że konfiskata druku jest niedopuszczalna. (Wszystkie powyższe wypadki omawia art. 67).

c) *Odszkodowanie za zajęcie druku.* Poszkodowany może żądać odszkodowania od *Skarbu Państwa*, jeżeli zajęcie ustało, a nie toczy się postępowanie, w którym można orzec konfiskatę, albo jeżeli sąd orzekł prawomocnie, że konfiskata druku jest niedopuszczalna. Odszkodowanie obejmuje rzeczywiście poniesione koszty wydania zajętych egzemplarzy druku, jednak nie powyżej ich hurtowej ceny sprzedażnej. Pozew (tego określenia używa dekret) wnosi się w ciągu trzech miesięcy od ustania zajęcia względnie od prawomocnego ukończenia postępowania. Jeżeli zajęcia dokonano na wniosek *oskarżyciela prywatnego*, odszkodowanie należy się od niego (art. 68).

d) *Tzw. postępowanie przedmiotowe* (art. 63 nast.).

Jest to odrębny rodzaj postępowania, które stosuje się w *dwu* wypadkach. Wspólne obu wypadkom jest to, że postępowanie przeciw sprawcy zakończono aktem *negatywnym*.

W *pierwszym wypadku* sąd orzeka *konfiskatę* druku, gdy treść druku zawiera znamiona przestępstwa, a postępowanie przeciw sprawcy umorzono lub zawieszono. Wniosek o orzeczenie konfiskaty winien prokurator zgłosić w terminie miesięcznym. Orzeczenie zapada na *posiedzeniu niejawnym sądu okręgowego*. O terminie posiedzenia zawiadamia się osoby uprawnione do żądania odszkodowania w razie uchylecia zajęcia, jeżeli te osoby znane są sądowi i wiadome jest ich miejsce zamieszkania. Osoby te mogą brać udział w posiedzeniu i mają prawa strony. Na orzeczenie (postanowienie) sądu okręgowego służy zażalenie.

Drugi wypadek postępowania przedmiotowego zachodzi wówczas, gdy sąd orzeka *zawieszenie* czasopisma, gdyż z wielokrotnych konfiskat wynika, że dalsze jego wydawanie zagrażałoby porządkowi publicznemu, a postępowanie przeciw sprawcy zawieszono albo je umorzono wskutek śmierci, przedawnienia lub innej okoliczności wyłączającej ściganie. Termin wiążący prokuratora i właściwość sądu okręgowego, jak w *pierwszym* wypadku.

Dekret prasowy wszedł w życie 28 XI 1938.

IX. Szczególna ochrona ważnych interesów Państwa.

Dekret Prezydenta Rzplitej z 22 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 91. poz. 623) o ochronie niektórych interesów Państwa.

Przestępstwa objęte dekretem dzielą się na trzy grupy: przeciw *obronności Państwa i gospodarstwu narodowemu* (pierwsza grupa), przeciw *niezależności życia publicznego* (druga grupa) i przeciw *porządkowi publicznemu* (trzecia grupa).

A. Do pierwszej grupy należą:

a) akty *sabotażu* co do przedmiotów lub urządzeń, służących celom wojskowej obrony Państwa lub Sił Zbrojnych (tj. uszkodzenie lub czynienie tych przedmiotów lub urządzeń niezdatnymi do użytku).

Szczególnie surowa kara, jeżeli czyn spowodował *wielką szkodę* dla wojskowej obrony Państwa albo popełniono go w czasie *wojny* (dożywotnie więzienie lub kara śmierci).

b) Utrudnianie lub uniemożliwianie prawidłowego działania *zakładów*, wytwarzających broń lub inny sprzęt wojskowy.

c) Publiczne rozpowszechnianie *falszowych wiadomości* lub używanie innych środków podstępnych w celu podważenia zaufania do *waluty polskiej* lub do *kredytu publicznego*.

d) Dostarczania za granicę towaru sfałszowanego lub fałszywie oznaczonego, jeżeli stąd wynikła szkoda dla *eksportu polskiego*.

B. Druga grupa:

Podmiotem przestępstw tej grupy może być tylko *obywatel polski*.

a) Przyjęcie od osoby działającej w interesie obcego rządu dla siebie lub innej osoby *korzyści majątkowej* albo obietnicy takiej korzyści bądź żądanie takiej korzyści, a to (we wszystkich powyższych wypadkach) w związku z działalnością polityczną w Państwie Polskim.

b) Wejście w *porozumienie* z osobą działającą w interesie obcego rządu lub organizacji międzynarodowej w celu działania na *szkodę* Państwa Polskiego.

W razie skazania za przestępstwa należące do tej grupy sąd może orzec utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych.

Do tych przestępstw *nie* stosuje się przepisu (art. 6 k. k.), iż warunkiem odpowiedzialności karnej za czyn, popełniony za

granicą, jest uznanie tego czynu za przestępstwo przez ustawę obowiązującą w miejscu popełnienia.

C. Trzecia grupa:

a) Publiczne nawoływanie do *strajku powszechnego* lub do *powszechnego zamknięcia zakładów przez pracodawców* lub do wstrzymania *dowozu żywności do miast*.

b) *Sporządzanie, przechowywanie lub przewożenie pism, druków lub wizerunków*, nawołujących jak w wypadku poprzednim, jeżeli powyższe przedmioty sporządzano, przechowywano lub przewożono w celu *rozpowszechnienia*.

c) *Udział w związku, mającym na celu zbiorowe zamknięcie zakładów pracy*.

d) *Podjęcie się przez osobę, która powołuje się na swój wpływ na urzędnika, pośrednictwa w załatwieniu sprawy urzędowej przy pomocy tego urzędnika i przyjęcie za to dla siebie lub innej osoby korzyści majątkowej lub osobistej* albo obietnicy takiej korzyści bądź też żądanie takiej korzyści.

e) *Publiczne rozpowszechnianie fałszywych wiadomości*, które mogą wyrządzić *dotkliwą szkodę interesom Państwa* bądź osłabić *ducha obronnego społeczeństwa* bądź też obniżyć *powagę naczelnych organów Państwa*.

f) *Publiczne rozpowszechnianie fałszywych wiadomości*, które mogą być podstawą do wszczęcia *postępowania karnego lub dyscyplinarnego*.

g) *Publiczne ogłoszenie aktu oskarżenia* lub innego pisma procesowego *przed jego odczytaniem na rozprawie* w sprawie karnej albo *wiadomości o przebiegu niejawnego posiedzenia sądu, narad lub głosowania sędziów*.

h) *Publiczne w toku postępowania sądowego przedstawienie w sposób fałszywy przebiegu rozprawy głównej* albo podjęcie w druku *oceny dowodów winy oskarżonego lub zasadności rozszczeń stron*.

i) *Publiczne poddanie wyroku sądu złośliwej ocenie*.

D. Dekret mieści ponad to przepis, że w razie skarania za *zbrodnię stanu sąd może zarządzić jako środek zabezpieczający* poddanie skazanego *dozorowi policyjnemu* na czas od jednego roku do lat pięciu.

Uprawnia to powiatową władzę administracji ogólnej do stosowania *dotkliwych rygorów* w zakresie pobytu, kontroli zajęć,

trybu życia i środków utrzymania oraz przesyłek pocztowych. wreszcie pozwala wkroczyć o każdej porze do mieszkania.

Dekret wszedł w życie z dniem ogłoszenia tj. 24 XI 1938.

X. Przestępstwa z dekretu o rozwiązaniu zrzeseń wolno mularskich.

Stworzył je dekret Prezydenta Rzplitej z 22 XI 1938 (Dz. Ust. Nr 91 poz. 624).

Podlega karze:

A. udział w związku wolnomularskim lub popieranie działalności takiego związku,

B. założenie takiego związku lub kierowanie nim,

C. uczestniczenie w tajnej działalności rozwiązanego zrzeczenia wolnomularskiego lub popieranie takiej działalności,

D. udział w związku, posiadającym nieujawnioną organizację hierarchiczną lub odbierającym od swych uczestników przyrzeczenie bezwzględnej tajemnicy lub bezwzględnego posłuszeństwa, albo też popieranie działalności takiego związku.

Do przestępstw niniejszego dekretu nie stosuje się przepisu (art. 6 k. k.), iż warunkiem odpowiedzialności karnej za czyn, popełniony za granicą, jest uznanie tego czynu za przestępstwo przez ustawę obowiązującą w miejscu popełnienia.

Dzień wejścia w życie z dniem ogłoszenia tj. 24 XI 1938.

XI. Zmiany wojskowego k. k.

Dokonano ich ustawą z 23 II 1939 (Dz. Ust. Nr 16 poz. 94) o zmianie k. k. wojskowego.

A. Zmiany części ogólnej.

a) Zmieniono przepis dotyczący *warunkowego zawieszenia wykonania kary*. Według poprzedniego tekstu *nie* stosowało się tego zawieszenia przy karze za przestępstwo wojskowe oraz przy karze za przestępstwo pospolite, którym naruszono wojskowy obowiązek służbowy. Obecnie *skreślono* drugie ogniwo przepisu (tj. od słów „oraz przy karze za przestępstwo pospolite...” do końca artykułu) art. 31 w zmienionej postaci.

b) W rozdziale „Wyjaśnienie wyrażeń ustawowych” (art. 33) zmieniono układ przepisu, w jakich wypadkach należy przyjąć, że przestępstwo popełniono „*wobec zebranych żołnierzy*”. Poprzednie kryterium: gdy prócz przełożonego i sprawcy obecnych było przynajmniej trzech żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. Obec-

ne kryterium: gdy prócz przełożonego i sprawcy *zebranych było służbowo* przynajmniej jeszcze trzech żołnierzy. (Przesunięto zatem punkt ciężkości z faktu, że żołnierze byli w czynnej służbie wojskowej, na fakt, że byli *zebrani służbowo* w danej sytuacji) Art. 33 § 5 w zmienionej postaci.

B. Zmiany części szczególnej.

a) W przepisie, który obejmuje *kwalifikowane* wypadki przestępstw przeciw *obowiązкови wojskowemu*, *opuszczono* jako kryterium surowszego wymiaru kary „jeżeli nieobecność w jednostce trwała dłużej niż sześć miesięcy” (art. 46 § 1 w zmienionej postaci).

b) W rozdziale „Przestępstwa przeciw szczególnym obowiązkom służbowym” (art. 81 nast.) stworzony *nowy* przepis (art. 90 lit. a), iż żołnierz, który *lekkomyślnie* lub przez *niedbalstwo* powoduje *zaginięcie broni lub amunicji*, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego.

c) W tym samym rozdziale *zmieniono* przepis dotyczący odpowiedzialności karnej żołnierza, który porzuca przedmiot służbowy powierzony mu do użytku służbowego. Zmiany są dwojakie, Po pierwsze: obok porzucenia wymienia się obecnie jako alternatywne ogniwa działania przestępnego *uszkodzenie lub uczynienie niezdatnym do użytku* danego przedmiotu służbowego. Po wtóre: podwyższono zagrożenie (poprzednio twierdza do sześciu miesięcy lub areszt wojskowy, obecnie więzienie do trzech lat lub twierdza).

Art. 91 w zmienionej postaci.

d) w rozdziale „Przestępstwa przeciw porządkowi wojskowemu” (art. 92 nast.) *skreślono* przepis (art. 93) dotyczący odpowiedzialności żołnierza, który przez nieostrożne obchodzenie się ze służbową bronią lub amunicją uszkadza człowieka na ciele łącznie z wypadkiem kwalifikowanym tj. jeżeli z tego przestępstwa wynikła śmierć człowieka.

e) W tym samym rozdziale *zmieniono* przepis dotyczący odpowiedzialności za nie stosowanie się do przepisanej formy aresztu. Wprowadzono różnicowanie co do podmiotu (oficer lub żołnierz, poprzednio tylko oficer) i zaznaczono, że nowy przepis stosuje się także do żołnierzy, którzy *nie* są w czynnej służbie wojskowej. (Art. 99 w zmienionej postaci).

Nowela do wojskowego k. k. weszła w życie z dniem ogłoszenia tj. 6 III 1939 r.

Prof. dr Józef Jan Bossowski (Poznań)

3. PRAWO CYWILNE

(za czas od 1 stycznia 1938 do 31 marca 1939).

7. *Wykup gruntów, podlegających ustawie w przedmiocie ochrony drobnych dzierżawców rolnych.*

Ustawą z 9 kwietnia 1938 (D. U. poz. 229) wprowadzono zmiany w ustawie z 18 marca 1932 (D. U. poz. 2 ex 1936), idące w następujących kierunkach:

- a) rozszerzono prawo wykupu w okręgach przemysłowych i podmiejskich na grunty wydierżawione w czasie od 27 VIII 1924 do 1 VII 1932 z nieruchomości ziemskich ponad 60 ha;
- h) zastrzeżono na rzecz właścicieli prawo wyłączenia od wykupu obszarów, nie podlegających parcelacji;
- c) rozciągnięto moc obowiązującą ustawy z 18 III 1932 na obszar górnośląskiej części Województwa Śląskiego, zastrzegając przedsiębiorstwom górniczym i przemysłowym prawo uwolnienia się od wykupu wzamian za odprawę, jeżeli przedłożą określone przez ustawę zaświadczenia władz górniczych, względnie przemysłowych;
- d) przewidziano możliwość żądania zaliczenia i potrącenia z ceny wykupu nadwyżek czynszu dzierżawnego, zapłaconych w czasie po 27 VIII 1924 ponad normę ustawową; prawo zaliczenia wymienionych nadwyżek odnosi się jedynie do spraw niezakończonych przed wejściem w życie omawianej ustawy (tj. przed 15 IV 1938);
- e) przedłużono czasokres do składania podań o zastosowanie przymusowego wykupu do dnia 1 X 1938 r.

Pod poz. 354 ex 1938 ogłoszony został jednolity tekst ustawy z 18 III 1932, uwzględniający zmiany wprowadzone ustawą z 9 kwietnia 1938.

2. *Wykup przez dzierżawców gruntów, zajętych pod budynki oraz gruntów czynszowych w miastach i miasteczkach na obszarze sądów apelacyjnych w Warszawie, Lublinie i Wilnie.*

Ustawą z 25 kwietnia 1938 (Dz. Ust. poz. 259) wprowadzono szereg zmian w ustawie z 28 marca 1933 (Dz. Ust. poz. 250). Zmiany te:

- a) wprowadzają ułatwienia co do terminu spłat ceny wykupu (10 lat zamiast 6), oraz oprocentowania (3% zamiast 5%);
- b) rozszerzają prawo wykupu na 15-krotny obszar zajęty przez budynki (zamiast 10-krotnego);

- c) obniżają cenę wykupu przez możliwość potrąceń $1\frac{1}{2}\%$ tej ceny (zamiast 1%) za każdy rok od dnia zawarcia pierwszej umowy dzierżawnej; zmniejszenie ceny nie może przekraczać 70% (zamiast 50%);
- d) umożliwiają rozłożenie całej ceny wykupu na raty do 14 lat przy 3% oprocentowaniu;
- f) obniżają wysokość opłaty stemplowej na 1%.

3. *U porządkowanie wspólnot gruntowych.*

Ustawa z 4 maja 1938 o uporządkowaniu wspólnot gruntowych (Dz. Ust. poz. 290), mająca zastosowanie na terenie województw środkowych, wschodnich i południowych, oraz cieszyńskiej części Województwa Śląskiego, reguluje:

- a) podział gruntów wspólnych;
- b) ustalenie na rzecz poszczególnych uprawnionych prawa współwłasności niepodzielonych gruntów wspólnych;
- c) zagospodarowanie niepodzielonych gruntów wspólnych;
- d) rozporządzanie gruntami wspólnymi.

Przepisom omawianej ustawy nie podlegają nieruchomości:

- 1. stanowiące majątek gromad i związków samorządowych;
- 2. stanowiące wspólną własność b. mieszczan — nie rolników;
- 3. będące użytkowanymi przez spółki szalańnicze na obszarze cieszyńskiej części województwa śląskiego.

4. *Własność gruntów pounickich na terenie województw wschodnich*

uregulowana została:

- a) układem ze Stolicą Apostolską z 20 czerwca 1938, ogłoszonym w Dz. Ust. poz. 222 ex 1939;
- b) ustawą z 28 kwietnia 1938 (Dz. Ust. poz. 303).

Na mocy układu Stolica Apostolska zrzekła się na rzecz Państwa Polskiego roszczeń Kościoła Katolickiego do prawa własności na wszystkich ziemiach pounickich, zabranych Kościołowi przez Rosję, bez względu na to, czy ziemie te stanowią przedmiot sporu, czy znajdują się w posiadaniu Państwa, czy też innych osób. Wzamian za to zrzeczenie się Państwo przyznało Kościołowi 12 tysięcy ha, z czego 9 120 ha in natura, resztę zaś w formie obligacji 4% Pożyczki Konsolidacyjnej w kwocie 2 500 000 zł. Na mocy ustawy z 28 kwietnia 1938 ujawnianie własności na rzecz osób prywatnych, które swój stosunek prawny ze Skarbem Pań-

stwa uregulowały, bądź uregulują, odbywać się ma na podstawie orzeczenia, przewidzianego w art. 61 ustawy o wykonaniu reformy rolnej.

5. *Ulgi przy regulacji hipotecznej*

przewiduje ustawa z 9 kwietnia 1938 (Dz. Ust. poz. 241).

Z ulg tych korzystają przy pierwiastkowej regulacji hipotecznej nieruchomości o obszarze, nie przewyższającym 50 ha, położone poza granicami miast wydzielonych.

Ustawodawca pragnie zachęcić osoby zainteresowane do przeprowadzenia dobrowolnej pierwiastkowej regulacji hipotecznej, zwalniając odnośne akty, dokumenty pełnomocnictwa, poświadczenia itp. od opłat stempłowych i administracyjnych.

Rozporządzenie wykonawcze Ministerstwa Sprawiedliwości z 11 lipca 1938 (Dz. Ust. poz. 386) ustaliło wzór wyciągów z akt stanu cywilnego, potrzebnych dla celów regulacji hipotecznej. Ustawa z 9 IV 1938 obowiązuje tylko na obszarze b. zaboru rosyjskiego, a przewidziane w niej ulgi będą stosowane tylko do dnia 31 marca 1943.

6. *Splata wierzytelności hipotecznych,*

do których miała poprzednio zastosowanie ustawa z 29 III 1933 o ulgach w zakresie oprocentowania i terminów spłaty wierzytelności hipotecznych, przewidująca moratorium do 1 stycznia 1938 (Dz. Ust. poz. 213) uregulowana została ostatnio ustawą z 5 lutego 1938 (Dz. Ust. poz. 54). Przepisy tej ustawy nie odnoszą się do długów rolniczych, objętych rozporządzeniem Prezydenta R. P. z 24 X 1934 (Dz. Ust. poz. 59 ex 1936). Zasadnicze postanowienia ustawy z 5 lutego 1938 są następujące:

1. przed dniem 1 czerwca 1938 niedopuszczalna była egzekucja kapitału wierzytelności hipotecznych;

2. gdyby wierzyciel wytoczył proces o zapłatę wierzytelności hipotecznej, sąd procesowy może udzielić odroczenia terminu zapłaty długu w całości do 31 grudnia 1939, względnie rozłożyć spłatę na raty do 31 grudnia 1943 r.; jeżeli dla wierzytelności istnieje już tytuł egzekucyjny, ulgi powyższe przyznaje sąd w postępowaniu niespornym (incydentalnym); sąd może odmówić przyznania wspomnianych ulg:

- a) gdy dłużnik może dług zapłacić,
- b) gdy dłużnik uchyla się w sposób złośliwy od wypełnienia zobowiązań;
- c) gdy wierzytelność uległa już w swoim czasie przerachowaniu w myśl rozporządzenia waloryzacyjnego z 14 maja 1924 w skali niższej niż 100%.

3. W razie żądania spłaty przed 31 grudnia 1939, dłużnik może w tym czasie dokonać spłaty długu listami zastawnymi, wyszczególnionymi w rozp. Min. Skarbu z 2 maja 1938 (Dz. U. poz. 297) według kursu w rozporządzeniu tym wymienionego.

Nie można spłacać listami zastawnymi:

- a) długu, który został przez Sąd rozłożony na raty,
- h) długu nieoprocentowanego,
- c) gdy dłużnik nabył nieruchomości w drodze kupna po 1 lipca 1932.

Prawo korzystania z ulg tracą dłużnicy, zalegający z płaceniem odsetek, należnych po 1 stycznia 1938, przez trzy miesiące. Ustawa nie reguluje wysokości odsetek.

7. *Przepisy oddłużeniowe.*

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 XI 1938 (Dz. U. poz. 622) wprowadził zmiany do dekretu z 14 I 1936 (Dz. U. poz. 23) o ulgach w spłacie zobowiązań spółdzielni i ich central.

Dekret z 23 XI 1938 (Dz. U. poz. 629) wprowadził dalsze zmiany do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 X 1934 o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych (Dz. U. poz. 59 ex 1936).

Oba wymienione dekrety mają zasadniczo charakter wyjaśniający. Ich celem jest lepsze i dokładniejsze ujęcie tych postanowień, które w praktyce powodowały trudności interpretacyjne.

Oba dekrety rozszerzają ochronę niektórych wierzytelności uprzywilejowanych.

W związku z przepisami oddłużeniowymi pozostaje ustawa z 5 lutego 1938 o ułatwieniach w zaciąganiu pożyczek w listach zastawnych (Dz. U. poz. 55).

Do tej samej kategorii należy rozporządzenie Ministra Skarbu z 31 XII 1938 w sprawie oznaczenia papierów wartościowych i ich kursów przy spłacie długów rolniczych (Dz. U. poz. 14 ex 1939).

Rozporządzenie to wymienia rodzaje obligacji państwowych i listów zastawnych, którymi można spłacać długi rolnicze i to według ich wartości nominalnej.

Ustawą z 29 III 1939 (Dz. U. poz. 170) zawieszono wymagalność długów rolniczych, podlegających rozp. z 24 X 1934 do 30 czerwca 1939.

8. *Przedłużenie obniżeniu komornego.*

Ustawą z 1 lutego 1938 przedłużono na czas od 1 grudnia 1937 do 31 grudnia 1938 obniżenie komornego, przyznane art. 1

i 2 dekretu Prezydenta R. P. z 14 XI 1935 (Dz. U. poz. 504). Poczawszy od 1 stycznia 1939 wysokość komornego miała wzrastać co kwartał o $2\frac{1}{2}$ % podstawowego komornego aż do osiągnięcia wysokości pełnego podstawowego komornego.

Jednak ustawą z 3 stycznia 1939 (Dz. U. poz. 1) obniżenie komornego przedłużono do 31 marca 1940, a przewidziana ustawą z 1 II 1938 podwyżka skutkować będzie dopiero od 1 kwietnia 1940.

O ile idzie o teren woj. śląskiego obie wymienione ustawy odnoszą się jedynie do komornego w budynkach, nie podlegających ochronie lokatorów, a należących do Skarbu Państwa, banków państwowych, związków samorządu terytorialnego, zakładów ubezpieczeń społecznych oraz innych instytucyj prawa publicznego.

9. *Umarzanie prywatno prawnych wierzytelności państwowych* uregulowała ustawa z 9 kwietnia 1938 (Dz. U. poz. 228). Ustawa ta dotyczy prywatnoprawnych wierzytelności tak Skarbu Państwa jak i państwowych przedsiębiorstw monopoli i funduszków. Ustawa określa warunki oraz procedurę umorzenia.

10. *Należności gmin z tytułu rozliczeń z właścicielami zniesionych obszarów dworskich*

doznały specjalnego zabezpieczenia rzeczowego na mocy ustawy z 31 marca 1938 (Dz. U. poz. 209). Mianowicie korzystają one z pierwszeństwa zaspokojenia z nieruchomości, wchodzącej w skład zniesionego obszaru dworskiego, bezpośrednio po należnościach, wymienionych w art. 800 § 1 p. 3 k. p. c, a przed innymi należnościami, określonymi w dalszych punktach tego paragrafu.

Wierzytelności gmin mogą być uwidocznione w księdze wieczystej.

Celem zaspokojenia należności gmin z tytułu rozliczenia, właściciele mają prawo — bez potrzeby uzyskiwania zgody ze strony wierzycieli hipotecznych— wydzielić na rzecz gmin uzgodnione z nimi części gruntów, wolne od ograniczeń i obciążeń nieruchomości, z których je wydzielono z wyjątkiem ograniczeń i obciążeń, wyszczególnionych art. LXIII przepisów wprowadzających prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

Podstawą wpisu hipotek, względnie wydzielen jest umowa właściciela z gminą lub prawomocne orzeczenie wydziału powiatowego względnie wojewody.

11. Wywłaszczenie na cele kolejowe i postępowanie wywłaszczeniowe.

Ustawa z 15 stycznia 1938 (Dz. U. poz. 34) wprowadziła drobną zmianę do rozporządzenia Prezydenta R. P. z 24 IX 1934 o wywłaszczaniu na cele kolejowe (Dz. U. poz. 77). Ustawa z 30 marca 1939 (Dz. U. poz. 205) wprowadza zmiany w prawie o postępowaniu wywłaszczeniowym z 24 IX 1934 (Dz. U. poz. 776).

12. Przepisy dewizowe.

Dekret z 26 kwietnia 1936 w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi doznał w okresie sprawozdawczym dalszych zmian i to na mocy dekretów z 3 X 1938 (Dz. U. poz. 528) i z 6 XI 1938 (Dz. U. poz. 571).

Jednolity tekst dekretu z 26 kwietnia 1936 ogłoszony został pod poz. 584 Dz. U. ex 1938.

Uległo też zmianie rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu do powyższego dekretu z 24 lipca 1936 (Dz. U. poz. 418), a to na skutek rozporządzenia Ministra Skarbu z 20 stycznia 1939 (Dz. U. poz. 40). Dodatkowe rozporządzenie wydane zostało przez Ministra Skarbu 23 lutego 1939 (Dz. U. poz. 119).

Bardzo doniosłe znaczenie posiada rozporządzenie Ministra Skarbu z 7 listopada 1938 (Dz. U. poz. 583), wydane na podstawie dekretu dewizowego, a nakazujące zgłoszenie i zaofiarowanie do skupu mienia posiadanego za granicą oraz należności od zagranicy i to w terminie trzydziestodniowym (do dnia 10 grudnia 1938).

13. Obrót nieruchomościami w Gdyni.

Na mocy przepisów o granicach Państwa wydawanie zezwoleń na nabywanie, dzierżawę, użytkowanie lub zarząd nieruchomości, położonych na terenie powiatu miejskiego w Gdyni, należało do kompetencji Wojewody Pomorskiego. Na mocy (rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z 12 X 1938 (Dz. U. poz. 555) kompetencje Wojewody Pomorskiego w powyższym zakresie przekazane zostały Komisarzowi Rządu w Gdyni.

14. Normy obszarowe gospodarstw samodzielnych w województwach południowych.

Na zasadzie art. 5 ust. 2 ustawy z 14 IV 1937 o ograniczeniu obrotu nieruchomościami powstałymi z parcelacji (Dz. U. poz. 272) ukazało się rozporządzenie Ministra R. i R. R. z 7 grudnia 1938 (Dz. U. poz. 9 ex 1939), ustalające normy obszarowe samo-

dzielnych gospodarstw rolnych w czterech województwach południowych. Normy te ustalone są dla poszczególnych powiatów i wynoszą od 3—7 ha użytków rolnych.

15. Zmiany przepisów szacunkowych dla nieruchomości ziemskich przymusowo wykupywanych na cele reformy rolnej
wprowadza rozporządzenie Ministra R. i R. R. z 16 I 1939 (Dz. U. poz. 37). Rozporządzenie to wprowadza nowy podział na okręgi ekonomiczne, a za miarodajne dla klasyfikacji gruntów przyjmuje przepisy zawarte w załączniku do art. 3 ustawy z 26 III 1935 o klasyfikacji gruntów do podatku dochodowego (Dz. U. poz. 203).

16. Nabywanie na własność Państwa nieruchomości ziemskich pozbytych w drodze egzekucji.

Na mocy ustawy z 10 marca 1939 (Dz. U. poz. 133) uzyskało Państwo rodzaj ustawowego prawa pierwokupu w odniesieniu do wszystkich nieruchomości ziemskich, pozbytych w drodze egzekucji.

Sąd, względnie instytucja wierzycielska, której przysługuje prawo prowadzenia egzekucji, winny bezzwłocznie przesłać wojewodzie odpis postanowienia o przybiciu względnie odpis protokołu licytacyjnego. Z prawa nabycia winien wojewoda skorzystać w ciągu 6 tygodni od dnia przybicia względnie od dnia otrzymania zawiadomienia o dokonanej sprzedaży licytacyjnej przez instytucję wierzycielską. Czasokres jest zachowany przez samo wydanie przez wojewodę decyzji o nabyciu nieruchomości. Z tą chwilą Skarb Państwa wchodzi w prawa i obowiązki nabywcy z egzekucji, któremu winien zwrócić wpłacone przezeń sumy oraz zapłacić mu tytułem wynagrodzenia strat 1% ceny nabycia.

Jeżeli któryś z wierzycieli wyraził w stosunku do nabywcy zgodę na zaliczenie jego wierzytelności na poczet ceny nabycia, może wypowiedzieć tę zgodę w przypadku nabycia nieruchomości przez Skarb Państwa.

Skarb Państwa nie może korzystać z prawa nabycia, jeżeli nabywcą z egzekucji jest małżonek, krewni w linii prostej i ich małżonkowie, rodzeństwo i ich małżonkowie — właściciela nieruchomości, objętej postępowaniem egzekucyjnym, albo jej współwłaściciel.

Jakkolwiek ustawa z 10 marca 1939 pomija kwestię tę milczeniem, przyjąć należy, że z chwilą jej wejścia w życie utraciły moc prawną te postanowienia z obowiązującego dotąd na terenie Ziem Zachodnich rozporządzenia Rządu Pruskiego z 23 grudnia 1918 (Zbiór Ustaw Prusk. z 1919, str. 3), które regulują możliwość

zastosowania pierwokupu przez Państwo w wypadku pozbycia gruntu w drodze egzekucji.

17. Rejestrowe prawa rzeczowe na pojazdach mechanicznych.

Ustawa z 28 kwietnia 1938 (Dz. U. poz. 302) umożliwia ustanowienie rejestrowych praw rzeczowych na pojazdach mechanicznych, które są poruszane silnikiem powyżej 100 cm³ i nie są przeznaczone do ruchu po szynach.

Jako rejestrowe prawa rzeczowe ustawa wymienia:

- a) rejestrowe zastrzeżenie prawa własności do czasu uiszczenia ceny kupna,
 - b) zastaw rejestrowy.
- Prawa te nie mogą ciążyć na pojeździe równocześnie.

Rejestrowe zastrzeżenie prawa własności nastąpić może tylko na rzecz sprzedawcy. Zastaw rejestrowy można ustanowić wyłącznie na rzecz:

- a) sprzedawcy dla zabezpieczenia ceny kupna pojazdu lub podwozia,
- b) osoby, która wykonała nadwozie pojazdu, z tytułu należności za wykonanie,
- c) osoby, która uiszczała sprzedawcy pojazdu lub podwozia albo wykonawcy nadwozia całość lub część należności, wymienionych pod a) i b) — do wysokości uiszczonej sumy.

Rejestr praw rzeczowych na pojazdach mechanicznych prowadzą nie sądy, jak to ma miejsce w przypadku rejestru zastawniczego na płodach rolnych i drzewie, lecz władze administracji ogólnej, właściwe miejscowo według przepisów o ruchu pojazdów mechanicznych (urzędy wojewódzkie). Ustawa reguluje szczegółowo uprawnienia osób, dla których istnieją rejestrowe prawa rzeczowe wobec osób trzecich, przewidując szereg odchyleń od ogólnych norm prawa cywilnego i handlowego.

18. Ziemie odzyskane w 1938 r.

W związku z odzyskaniem w 1938 r. ziem Śląska Cieszyńskiego i innych rozciągnięta została na te ziemie również i moc obowiązująca różnych przepisów prawa cywilnego i handlowego.

Główne z tych przepisów wymienione zostały w dekretach z 11 października oraz 16, 18 i 19 listopada 1938 (Dz. U. poz. 534, 585, 604 i 612).

Na mocy dekretów z 11 października 1938 (Dz. U. poz. 535) i z 16 listopada 1938 (Dz. U. poz. 585) pozbawiono na terenach

odzyskanych koronę czeską cechy prawnego środka płatniczego z dniem 18 października 1938 na Śląsku Cieszyńskim, 1 grudnia 1938 we Frydeckim oraz 9 grudnia 1938 na reszcie z ziem odzyskanych.

Jednocześnie przewaloryzowane zostały wszystkie daniny oraz zobowiązania osób fizycznych i prawnych, zamieszkałych na terenie ziem odzyskanych, oraz osób fizycznych i prawnych, zamieszkałych na terenie reszty Rzeczypospolitej wobec osób fizycznych i prawnych, zamieszkałych na terenie ziem odzyskanych, w stosunku 16 zł za 100 koron czeskich.

Prof. dr Józef Górski (Poznań)

4. PROCES CYWILNY

(od 1 kwietnia 1938 do 31 marca 1939 r.)

W dziedzinie ustroju sądowego i procesu cywilnego należy przede wszystkim wymienić dwa ważne akty ustawodawcze: i tak ustawę z dnia 9 kwietnia 1938 r. o zniesieniu instytucji sądów przysięgłych i sędziów pokoju Dz. Ust. poz. 213/38 oraz Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 listopada 1938 r. o usprawnieniu postępowania sądowego Dz. Ust. poz. 609/38. Część druga tego dekretu odnosi się do postępowania cywilnego i zawiera między innymi nast. zmiany: podnosi właściwość rzeczową sądów grodzkich do 2000,— zł, wprowadza częściowe prawo ubogich, znosi niezyciową koncepcję „zupełnego ubóstwa” i skargę kasacyjną od postanowień sądu drugiej instancji odmawiających lub cofających prawo ubogich, podnosi wartość przedmiotu sporu dla instancji kasacyjnej i to powyżej 1 500,— zł. W postępowaniu nakazowym niedopuszczalne jest w zasadzie przeciwstawienie roszczenia do potrącenia. Z zakresu egzekucji należałoby wymienić między innymi zmianę odnoszącą się do sporządzania planów podziału, które według noweli dokonywać będą komornicy oraz zmianę odnoszącą się do hipoteki sądowej i egzekucji przeciwko spółce jawnej i komandytowej. Prócz tego wspomnieć należy o zmianie odnoszącej się do jednoosobowego i kolegiałnego orzekania w sądzie okręgowym i apelacyjnym.

Jeśli chodzi jeszcze o ustrój sądownictwa, to pominąwszy ustawy i rozporządzenia o charakterze sądowno-administracyjnym, mające na celu zmianę granic i właściwości sądów (por. Dz. Ust. z roku 1938 poz. 306, 387, 418, 419, 557, 630 i 665), zmiany dotyczące wydziałów hipotecznych i pisarzy hipotecznych (por. Dz. Ust.

z roku 1938, poz. 631), natenczas wymienić wypada ustawę z dnia 9 kwietnia 1938 r. o utworzeniu Sądu Apelacyjnego w Toruniu Dz. Ust. poz. 230 oraz ustawę z dnia 4 maja 1938 r. prawo o ustroju adwokatury Dz. Ust. poz. 289. W ścisłej łączności z ustawą o ustroju adwokatury stoi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 czerwca 1938 r. o zamknięciu list adwokatów i list aplikantów adwokackich Dz. Ust. poz. 334. Kilka rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości odnosi się do zmiany granic przekształcenia i utworzenia sądów pracy (por. Dz. Ust. z roku 1938 poz. 667, 688, 689 i 691). Trzy rozporządzenia odnoszą się do powiększenia względnie ustalenia liczby i siedzib sędziów śledczych do spraw wyjątkowego znaczenia i sędziów śledczych okręgowych (por. Dz. Ust. z roku 1938 poz. 270, 361 i 644). Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 lipca 1938 Dz. Ust. poz. 371 i z dnia 29 listopada 1938 r. Dz. Ust. poz. 643 odnoszą się do ustalenia stanowisk notariuszów w niektórych miejscowościach.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 1938 r. Dz. Ust. poz. 276 zmienia taksy dla pisarzy hipotecznych a rozporządzenie z dnia 3 czerwca 1938 r. Dz. Ust. poz. 343 ustala wynagrodzenie notariuszów i pisarzy hipotecznych za niektóre czynności w związku z przeniesieniem własności nieruchomości i z przebudową ustroju rolnego. Z zakresu postępowania wymienić należy jeszcze ustawę z dnia 2 kwietnia 1938 r. o postępowaniu uproszczonym przy regulowaniu stanu hipotecznego gruntów w związku z przebudową ustroju rolnego lub spłatami rodzinnymi Dz. Ust. poz. 255. Przy postępowaniu tym stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o postępowaniu przy regulowaniu stanu hipotecznego gruntów w związku z scaleniem w okręgach sądów apelacyjnych w Krakowie i we Lwowie.

W związku ze zjednoczeniem z Rzeczpospolitą Polską ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r. kilka dekretów Prezydenta Rzeczypospolitej rozciąga moc obowiązującą niektórych aktów ustawodawczych na odzyskane ziemie. (Por. Dz. Ust. z roku 1938 poz. 585, 534, 604, 605, 606, 610, 612, 613 i 617). Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lutego 1939 r. Dz. Ust. poz. 62/39 określa właściwość sądów grodzkich dla ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r. Ustawa z dnia 15 marca 1939 poz. 136/39 o dalszym zjednoczeniu ziem odzyskanych z Rzeczpospolitą Polską w art. 12 ustala stan prawny na ziemiach w tymże artykule wymienionych w zakresie prawa prywatnego, prawa hipotecznego postępowania niespornego oraz opłat w postępowaniu hipotecznym i niespornym.

W końcu nadmienić wypada o ustawie z dnia 28 kwietnia 1938 r. Dz. Ust. poz. 276 o opłatach stemplowych i sądowych związanych z przeniesieniem własności nieruchomości oraz o Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 stycznia 1939 r. poz. 25/39 w sprawie uzupełnienia taksy komorników (stawka za dokonanie planu podziału). Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 1939 Dz. Ust. poz. 77 zmienia § 32 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 XII 1932 r. Dz. Ust. poz. 886 o komornikach.

Z innych dziedzin prawa należałoby wskazać na ustawę z dnia 9 kwietnia 1938 r. o ulgach przy regulacji hipotecznej Dz. Ust. poz. 241/38, ustawę z dnia 28 kwietnia 1938 r. o rejestrowych prawach rzeczowych na pojazdach mechanicznych Dz. Ust. poz. 302, ustawę z dnia 28 kwietnia 1938 r. o ujawnianiu w księgach hipotecznych własności gruntów pounickich Dz. Ust. poz. 303 i wreszcie na ustawę z dnia 3 stycznia 1939 r. o przedłużeniu obniżenia komornego Dz. Ust. poz. 1/39.

Sędzia Jan Dąbrowski (Poznań)